

« دیون عمومی » اداره سنک ، محاربه نك كیتدكجه زیاده لشدیرمکده اولدینی احتیاجات مالیه مسئله سنه قارشى کوسترمکده اولدینی طور و حرکت ، حکومت عثمانیه بی بومؤسسهنك منافع عثمانیه ایچون مضر و تحریککارانه اولان سیاستدن قورتارمغه چاره تحریسی مسئله سنی ایلری سورمکده در .

بوکا قارشى برچاره وارسه ، اوده ۱۸۸۱ سنه سی محرمنك یکریمسی تاریخلی فرمانندن حقیله استفاده در . بو مسئله ، کله چك مقاله مدد حقوق و مالیه نقطه نظرندن اوزون اوزادی به تحلیل و تدقیق ایدبله جکدر .

باردورس

« نهرى مخارلر مزره :

باکودن :

باکو ، تا اسکی زمانلرده بيله ، مالک اولدینی آتش مقدسیله [۱] مشهور آفاق اولمش ، ایراندن ، هندستاندن کندیسنه برچوق زائرلر جلب ایتمش در . معنویات و روحانیتله توغل ایدن ، خیالات متصوفانه به فضله جه طالان شرقک اوهم اسرار جویانه سنى سحر انگیز بر صورتده تنویر ایدن بومملکت ، صنعت کاشفهنى ماديلك اولان غریب احتراصات منفعت پرستانه سنى ده کتیب مازوتلری [۲] و سیاه دومانلریله جذب ایدم بيلمشددر .

آوت ، باکوده نفت چیقار چیقماز ، جیپلری آلتین ، کوکسلری احتراصات طولو روچلدلر ، نوبلر ، لوندردن ، برلندن ، پارسدن قالقهرق باکویه کلدیلر . پاره لر دوکولدی . ماکنهلر گتیرلدى . قویولر قازلدى . عصرلردنبرى « قاره چراغ » [۳] دن باشقه برشیننه بارامیان نفت فسقیه کی

[۱] باکو قوربنده (سوراخلانی) کوشنده اسکی بر زردشتی آتشکده سنى وارددرکه بردن چیقما غازله یانار و آتشمپرستلرک زیارتگاهیدر .

[۲] مازوت پترولاک تصفیه اولنمادن اولکی غلیظ حالیدر .

[۳] خام نفتله یانان واسکی باکویه مخصوص اولان محل برلامبا .

فشقردی . آرتق باکو « آتشکده » سیله دکل « ویشقا » لریله [۴] طانمایه باشلامش ، بوتون دنیاچه معروف « آلتین تمللی » بر مرکز ثروت اولمشدی . آتشکده دوره سنده ، سنوی بر قاج زواللی مجوسی زاتریله اکتفا ایدن باکو ، غایت مدنی یشایور ، بر حال بداوت کچریوردی . فقط بردنبره فوران ایدن « قاره نفت » باکونک یوزینی آغازتدی . بویوک بر انقلاب اولدی . اقتصاد یوندن بریسی ایلک اختراع اولنان ماکنه یه یکانه انقلابی دیمشدر . نفتک چیقما سیله باکویه بر چوق « انقلابی » داخل اولمشدی . اوروپا متشبثلری باکونک نفت اراضیسندن استفاده کلدکارنده ، کندی سرمایه لری ، کندی طمع لریله برابر اوروپا مدنی ده کتیریورلردی وباکو ، کشف نفتی سایه سنده سریع آدیمارله ایلریله مگه باشلادی . آزمدمده تجاری و صناعی بر مرکز مهم تشکیل ایلدی . تجارت و صنعت مدنی قفار ، مجرب اللر ایستتر . بونلر باکولیلرده یوق ایدی ؛ اونلر یالکنز اراضی ویره بیلورلردی .

« انقلابچیلر » ایشارینی کوردیلر . اوله جقار اولدی ، باشقه بردور باشلادی . اوفاجق بر حصار و خندق ایجریسندده محصور بولنان ، بر کاروانسرای کبی کجه لین قابولری قبانوب کوپروسی قالدیرلان باکو آز بر مدت ظرفنده ملحقاتیله برابر ۳۰۰ بیکه قریب بر نفوسه مالک بویوک بر آوروپا شهری اولدی . فقط یالکنز بودکل هر شیده تبدلات وقوعه کلش ؛ دون بر رفلا کتزدده اولان فقرا بوکون برر مسعود مالدار کسيلمشدی .

مادیاتی آلت اوست ایدهن بو « نفت انقلابی » دیگر بر چوق انقلاباتی ده موجب اولدی : اولجه صرف بر تورک مملکتی اولان باکو ، شمدی روسیه نک هر طرفندن ، « آلتون تمللی » مملکت دییه ، قالقوب گلن بر چوق خرسیتیان ملتکده مسکنی اولدی . بو خرسیتیان ملتک ایجریسندده تشبثات اقتصادی لرینه نظر آرمیلر مهم بر موقع طوتدیلر . خارجدن گلن عناصره یری عناصر آزمدده مدهش بر مبارزه حیات باشلادی . مدنی بر مبارزه آشیایان اسلام اصحاب املاکی بر آراق نقد پاره لر مقابلنده عرصه لرینی صائمینی فائده لی

[۴] نفت اوجاقلری اوزرینه قورولان مناره کبی اخشاب ابنیه لر .

بولمشلردی. فقط چوق کچمه دن بومعامله ده نه قدر زیان ایتدکلرخی آکلادیلر.
 آجی آجی دوشوندیلر. فقط آرتق ایش ایشدن کچمشدی: «ارمنی دقاسی»،
 «خوزائین»، اولمشدی [۱]. اراضی صاحبی اولان مسلمانلرک نفت معدنچیلری
 میاننده بک جزئی رأی ونفوذ صاحبی اولملری یابدقلری ایشک کندیلرینه
 موافق اولمدیغنی کوستریوردی. تورکلر مع التأسف بونی او زمان دوشونه بک
 بر حالدہ دکل ایدیلر. زیرا سرمایہ بوتون جلوۂ سجاریلہ عشوۂ کارلغہ باشلامش
 یاری آج تورک بکنک عقلنی باشندن آلمش، حرکاتی بوس بوتون شاسنرتمش
 ایدی. بویله بر وضعیتدن نه یولده استفادہ ایدیلہ جگنی بیلمک ایچون تجارتدن
 فطرۃ بی نصیب اولمایان باکولیلرہ بر آز علوم عصریہ ایله آشنالقی لازم ایدی؛
 لکن مع التأسف بوده یوق ایدی. ایشته بو یوقلقلر، آلتون کبی توراقلری
 آلدن چیقارتیور؛ - برقاج کیشی مستثنا - تورکاری کرک تمدن و کرک اقتصادجه
 مغلوب و محکوم بر موضعه ایندیریوردی. مثلاً اساساً بر تورک شہری اولان
 باکو بلدیہ سنده روسلر، آرمیلر اکثریت تشکیل ایدیور؛ نفت معدنچیلری
 ہیأتندہ حتی بر تورک بولونما یور؛ بویوک و معتبر تجارتخانه لردہ، بانکہ لردہ،
 وایور قومپانیالرنده، رسمی مأموریتلردہ تورکلر عددلریله متناسب بر موقع
 اخذ ایدہ میورلر. شہرک گوزل محلہ لری اجنیلرہ مسکن در، تورکلر اطراف
 وکنار سوقاقلرہ چکلیورلر. مصارفک چوق حصہ سنی تورکلر تأدیہ ایدن
 مکاتبدن یرلی اهالی استفادہ ایدہ میور. خلاصہ بالجلہ مؤسسات معدنیہ دہ
 تورکلر کری دہ در، هر بر مؤسسات اجتماعیہ دن تورکلر آز مستفیددر. حیات
 مدنیہ دہ قفقاسیا ملیتلرینک رقیب عمومیس اولان ارمنی زنگینلری، ارمنی
 سرمایہ دارلری احتیاجات ملیہ واجتماعیہ لری ایچون بیکلرجه آلتونلر، ارمنی
 علما و عرفاسی ایسه حسابسز امکلر صرف ایدرکن تصادفاً زنگین اولان
 تورک متموللری هرشیئی «حسن تصادف» دن بکلہ یور کبی بولئیورلر.

فقط اوفاجق بر تورک مملکتی بویوک بر مرکز تجارت و عینی زماندہ

[۱] «دقا» ارمنیجه چوجوق معناسندہ در، «خوزائین» ایسه روسجه افتدی

بوتون قفقاسیا تورکلکینک قوای عقلیه و علمیه سنک طوپلاندینی بریر اولدقدن سوگره قابل دگل بو « ساده لوحلقنده ، باقی قالامزدی . » نفت انقلابی ، تورکلرده دخی بر انقلاب معنوی حاصل ایدمک ایدی ؛ وفی الواقع حاصل ایتدی :

اولاً تورکر اراضیلرینی صائماز اولدیلر . ایلك انہزام شممدی تدافعی بر وضعیتہ منقلب اولمشدی . بو تدافعی موقعہدہ بولونمق تورکرلرک زیادہ محتاج اولدیقلری بر شیئی لزومی درجہ سنده حس ایتدیردی و بو کونکی نظامراتدن آکلاشلورک احتیاجنی جدأاً حس ایتدیکلری او شیئک کندیلری ایچون یکانہ وسیلہ نجات اولدیقنہدہ کسب قناعت ایتمشلردر . بوشی علوم عصریہ ایله مسلح اولمقدر . روسیہ انقلاب سیاسی ، تورکرلرہدہ تأثیر ایتدی . انقلابی متعاقب وقوع بولان ارتجاع انقلابک تہییج ایتمش اولدینی بر جوق حرکاتی عقیم براقدیسمده معارفہ و تحصیل علومہ اولان انہماکک اوکنہ کچممدی . ایشته باکو تورکلرینک تدافعی وضعیتلریندہ کوسترمش اولدیقلری الذیادہ شایان قید و تقدیر بر جہت وارہ ، ظنمچہ معارفہ و یردکلی اهمیتدر . بومکتوبملہ بر آاز اولسون اوخصوصہ معلومات و یرمک ایتسرم .

قفقاسیا تورکلرینہ مخصوص اولمق اوزرہ « روس - قاتار مکتبی » دیہ اوچ صنفلی ابتدائی مکتبلر تأسیس ایدلمشدر ، کہ بو مکتبلرہدہ روس لسانیلہ برابر « آنا دیلی » (تورکچہ) دخی تدریس اولونیور . مذکور مکتبلرک مصارفنی بلدیہ لر و یرور و تدریسات مجاناآدر . اون سنہ اولنہ گلنچہ باکودہ « روس - قاتار » مکتبلرینک مقداری اوچدن زیادہ دگل ایدی . بو اوچ مکتب دخی لزومی قدر شاگرد بولامیوردی . شممدی ایسہ بونوع مکتبلرک عددی یگریمیہ بالغ اولدینی حالہ اہالینک احتیاجاتی دفع ایدمییور . سنوی بر جوق شاگردان قادرو خارجندہ قالیورلر . بو اوچ صنفلی مکاتب ابتدائیدن باشقہ تورک چوجوقلرینہ مخصوص اولمق اوزرہ دیگر برده مکتب رشدیہ واردرکہ اوراسیدہ یک غلبہ لقدر .

بلدیہ مصارفیلہ صرف تورک چوجوقلرہ مخصوص اولان اشبو مکاتب

ابتدائیہ دن ماعدا تورکارک کندی طرفلریندن تأسیس اولونان ملی مکاتب
ابتدائیہ ده دخی اپی شاگردان تحصیل ایتمکده در . بومکاتب ملیہ حتی کویله
قدر یابلیور . شایان قید نظامراتندرکه اون سنہ اولیسی حکومت صرف روسجه
تحصیل اولونمق وروسلاشدیرمق قصدیلہ اہالی یہ تماماً یابانجی روس معلملرک
تحت اداره سنده آجق ایستہ دیگی کوی مکتبلرینہ قارشی کویلولرمن « ایستہ مزوکا »
دیمشیلردی . شمیدی معارف جمعیتلری طرفندن کویلردہ کشاد اولونان ملی
ابتدائی مکتبلرک محسنات وفواندینی کورن کویلیلر « مکتب ایستہ رز » دیہ
شہرہ منصوصی هیئتلر کوندیریور واصرار ایدیورلر .

دولت طرفندن کشاد اولونان اعدادی مکتبلردہ ده تورکلر آرتیورلر .
بوسنہ « رہ آل » مکتب اعدادی سنده ۳۰۰ قدر تورک شاگردی اولدینی کبی
« قلاسیق ژیمناز » مکتبندہ ده ۱۵۰ شاگرد وارد . حالبوکہ اون بش سنہ اول
اعدادی مکتبلردہ تحصیل ایدن تورک شاگردلرینک مجموعی ۲۰ کشیدن فضلہ
دکل ایدی . « رہ آل » و « ژیمناز » دن باشقہ « صنعت » ، « تجارت » و « بحریہ »
کبی دیگر اعدادیلردہ ده برخیلی تورک شاگردلری اوقیورلر . بوندن سوکرہ
دارالفنون و دیگر مکاتب عالیہ دااخل اولمق حقنی بخش ایدن باکو اعدادیلریندن
سنوی ۳۰ . قریب تورک طلبہ سی نشأت ایدہ جکی امید ایدلمکده در .

تورک زنکیلرینک علمک کندی ملتیرینہ نہ قدر الزم اولدینی درک
ایتدکلرینہ بردلیل باہر اولمق اوزرہ باکو ملیوزلرلندن موسی نقی یوف افندی
حضرتلرینک بر اقدام مشکورینی قید ایدہ بیلیرز :

باکورہ آل مکتب اعدادیسی مدیری مکتب مذکورک نواقصی اکمال
ایتمک ایچون مشارالیه مراجعتلہ معاونتده بولونمہنی رجا ایدر . مشارالیه ده
مکتبده ۳۰ کشیلک تورک جوجوقلرینہ مخصوص اولمق اوزرہ بر الف با
صنفنک تأسیسی و بورادن نشأت ایدنلرک بلا امتحان مکتبہ قید اولونمہنی
شرطیلہ ۲۵ بیلک روبلہ (۳۱۵,۰۰۰ غروش قدر) اعانہ ایدہ جگنی بیان ایدر .
تکلیف مذکور مکتب مدیریتده قبول اولونور . و بو صورتلہ موسی افندی
همت و حمیتی سایہ سنده باکو رہ آل اعدادی مکتبندہ سنوی اوتوز کیلشیلک

بر ير مستثنا صورتده توركلره تايمين ايدلمش اوليور . بونك توركلره نه قدر مهم ومؤثر بر فائده تايمين ايلديكى ده تقليدده نشر اولونان متعصب روسجه غزتهلرك نشر ياتندن آكلاشلمقده در . بو غزتهلر مكتب مديرندن حكومه شكاييت ايدىورلر و حكومتدن طلب ايليورلر كه مسئله مداخله ايتسون و ۲۵۰ بىك روبله مقابلنده توركلرك قوجه بر مكتبى تحت انحصارلرينه آلماسنه « مساعده ايله مسون ... »

موسى تقى يوف افندينك بوكى قمللى خدمتلرندن باشقه ده تورك زنكىنلرى عادتاً يكدىكلرلرينه مسابقه ايدرجه سنه مكاتب عاليه و تاليه ده اوقويان فقرائى طلبه معاونت ماديده بولمقده درلر .

تعميم معارفه قول صيوايان توركلر ، قز چوجوقلرينى ده اونتيورلر . بوايشده پيشرولك شرفى تورك مليونرلرندن حاجى زين العابدين تقى يوف افندى حضرتلرى احراز بويورمشلردر . مشاراليهك مسلمان قيز مكتبينه مخصوص اولمق اوزره ياپديريني بنائى عالي باكونك محشم ابنه لرندن برينى تشكيل ايدر . بو مكتب كشاد اولوندقده باكولى اوله رق آنجق اوچ قز قيد ايدلمشدى ؛ او زماندن شمدي يه قدر آنجق ۷-۸ سنه كچديكى حالده شمدي آرتق حاجى افندينك تاسيس كرده سى اولان مكتب طالبايه كافى كله ميور ... كچن سنه بلديه طرفندن تورك قز چوجوقلرينه مخصوص اولمق اوزره تورك معلملرى تحت اداره سنده ايكي ابتدائى « روس - تاتار اناث » مكتبى كشاد اولمشدر . بو مكتبلىرى آجدينى زمان بلديه بكده نيكيين دكلدى . مكتبلرك شا كرد بوله جقنده امنيتى يوق ايدى . فقط موفقيت هر بر اميدك فوقنده تظاهرايتدى . مكتبلرده آرتق ير قالماديغندن برچوق طالباى رد ايتمكه مجبوريت كورولدى . شمدي بواناث مكاتب ابتدائيه سنده ۳۰۰ . قريب تورك قزلرى اوقومقده درلر .

جامعتمز ميساننده ضيائى معرفت نشر ايدن جمعيتلرده واردر : « جمعيت خيريه » ، « نشر معارف » ، « سعادت » ، « نجات » و « صفا » جمعيتلى ؛ برده « اتحاد » جمعيتى كه ايرانييله مخصوصدر .

بونلردن « جمعيت خيريه » على العموم مكاتب عاليه طلبه ياردم ايدر .

جمعیت خبریه به مخصوص اولمق اوزره ینه موسی نقی یوف افندی طرفلرندن
اوغلی مرحوم اسماعیلک نامنه اوله رق شهرک نام مرکزنده بویوک برینا
انشا ایدلمگه در. بوشای محشمک یاقین کونلرده رسم افتتاحی وقوع بوله جقدرد.
بنای مذکور با کوده مثلی اولمایان بر بویوک قونفرانس سالوننه مالکدر. حاجی
زین العابدین افندیکنک تأسیس کرده سی اولان انات تورک مکتبی ایله یان یانه
بنا اولونان بویکی عمارت حقیقه با کو تورک معارفنک برر آبدۀ احتشامنی
تشکیل ایتمگه درلر .

• نشر معارف • جمعیتی طرفندن کویلرده ابتدائی مکتبلر کشاد و تأسیس ایدله .
یکی کبی ، موجود کوی مکتبلرینه ده ماده و معنأ معاونت اولونیور . • سعادت •
جمعیتک پروغراجیه اعدادیلره مقابل بیوک بر مکتب ملیسی واردرد . • نجات •
جمعیتی بیوک بر تورک واسلام قرائتخانه و کتبخانه سی اداره ایتلمگه در . یکی
تشکیل ایدن • صفا • ده یتیم و بیکیس تورک چوجوقلرینک تربیه سنه صرف همت
ایلیور . • اتحاد • جمعیتک ده • سعادت • مدرسه سی طرزنده بر مکتبی واردرد .
خصوصی عائله حیاتلری و او تربیه سنده دخی آثار انقباء و تیقظ آرتق حس
اولونیور . بوندن اول تورک زنکیئلری کندی اولادلرینه تربیه ملی و یرمکی
اونوتمشلردی . بر تورک زنکیئنک اولادی فرانسه زجه ، آلمانجه ، روسجه قونوشور ،
فقط تورکجه بیلمزدی . شمدی ایسه خصوصی تورکجه معلملری ده آرانجه یه
باشلادی . تورک زنکیئلرینک کندی چوجوقلرینک تربیه سی ایچون تورکجه
معلملری جلب ایله ملی تربیه و یردکلری مع المسار کوریللیور .

با کو تورکلرینک مبارزه تجاریه و اقتصادیه ده کندی رقیبلرندن نه قدر
استحکاملر استرداد ایتدکلرینی احمد بک آخایوف حضرتلری ینه بو مجموعه ده
انتشار ایدن • تورک عالمی • عنوانلی مقاله لرنده ذکر ایتمشلردی . بنابرین ، بن
بو خصوصه عائده اولمق اوزره صوک زمانلرده واقع اولان برایکی وقعه نی قیدله
اکتفا ایدم جکم :

صوک سنه لرده با کو بورسه سنده تورک بورسه جیلری اپی ایلر یلگه درلر .
اصلاً قرچی اصنافندن اولوب اوچ سنه بوندن مقدم بورسه ایشنه گیرمش اولان

برتورک شمدی شهرک مختلف یرلرینده متعدد ابنیه لره صاحب اولمش ویا لکنز
کچن هفته ایچریسینده اجرا ایتمش اولدینی برمعامله ایله قرق بیک روبله (۵۰۰۰)
لیرا قزانشدر. خواننده لکله امرار معیشت ایدن دیگر برتورکک ایسه شمدی
برنفت قویوسى فوران ایتمکده در ..!

دیمک که سرمایه دارلغک (قایم الیزمک) هجوم آنیسی مقابله کنه کنه
شاشیرم رق رقیلرینه میدان ویرمش اولان تورکلر شمدی آرتق آییلورلر
و تدافعی بر وضعیت آلورلر ؛ آرتق نفت مدنی ، اولری شاشیرتامیور ،
بالمکس هنلری آرتدیور و لازم کلن سلاحی قولانیورلر و بونک اقتضاسندن
اوله رق علم و معارفه انهماک کوستریورلر ، ضیا و نور ایسته یورلر !
الته بوتخری نور ، کنه یلرینه وسیله فلاح اولان آمالی ده اوکره تیر ،
علوی و مقدس بر مقصد ملی آرقه سندن قوشارلر : با کونک یرلر آلتنه
صاقلادینی آتش مقدسی ، با کولیلر کوسلرنده طاشیرلر ..!

اوردی تورک

تورکک شونی

۱۳۲۸ سفری — بوکونک عثمانلی تورکلری ایکی غایت آغیر وظیفه یی عصرلردن
واجداددن میراث آلار ق صرترنده طاشیورلر : دارینده سعادت شهادته صوصامقده
کوسترن صاغلان و فتوحاتکار بردینک شدتلی هیجانلرله اسکی دنیانک همان یاریسنی استیلا
ایتمش خلافت اسلامییه یی مدافعه اتمک ، ثانیاً شرقی اوروپا اقوامی اوزرینه اجدادک
قوردینی تورک سلطنتی محافظه وادامه ایله مک ... طرابلس مدافعه سی ، خلافتک عثمانلرله
تحمل ایتدیکی وظایفندی . عثمانلی دولتی ، صوک زمانلر ، آفریقاده کی ولایتندن
اقتصاداً ، حتی سیاستاً همان هیچ استفاده ایدمه مش اولدینی حالده ، ایتالیا طرابلس
غربه صالدریر صالدرمز ، خلیفه - سلطانک عسکرلری اوقطعه اسلامییه نک مدافعه سینه
قوشوشدیار. عثمانلی ایتالیا حربی اوزایوب طوربرکن ، تورک مسلمان سلطنتک اوروپاده کی
مالکی جدی برتهلکویه معروض قالدی . تورکیه ، حیات واستقباله پک یاقیندن تعلق ایدن
غایت مهم بروظیفه یی ایفا ایدمه یلمک ایچون ، بعض شکل واهمیتسز رضیه لرله قناعتلنه رک
طرابلس غرب ولایتله بنغازی مستقل متصرفلغی ایتالیا قرالغنه ترک و بوتون دقت
و همتی بالقانلره حصر ایله دی . لکن عثمانلی - ایتالیا صلحی ، اسویجره نک کوزل بر
قصبه سنده امضالنوب پشتمدن برقاچ کون اول ، ایتالیا قرالنک بالقانلی قاش بدری ،